

Szanowna Pierwsza Damo dnia dzisiejszego: Wielce Szanowna Pani Profesor, która ukochałaś Puławy!

Panie Pośle, Pani Wojewodo, Panie Marszałku, Panie Starosto, Panie Prezydencie, Panowie Przewodniczący, Państwo Radni, Szanowni Państwo, goście i gospodarze dzisiejszej i wczorajszej uroczystości!

Ten dzień w naszym mieście jest nie tylko dniem 50-tej rocznicy powstania Towarzystwa Przyjaciół Puław, ale jest Dniem Pani Profesor Aliny Aleksandrowicz, która piórem kierowanym myślą i sercem Puławy opisuje opiewając ich rolę, wagę i urodę.

Prof.dr hab.Alina Aleksandrowicz z punktu widzenia Puławian jest od lat ambasadorem Puław w nauce i kulturze polskiej.

Pani Alina Aleksandrowicz urodziła się w Borunach na Wileńszczyźnie w rodzinie o głębokich polskich korzeniach. Rodzice Jej Michał i Stefania byli nauczycielami. Po II wojnie światowej, repatriowana rodzina, pozbawiona dorobku całego życia, osiedliła się na Pomorzu Zachodnim. Tu w Drawsku Pomorskim ukończyła w 1950 roku Liceum Humanistyczne. Humanistyczne zainteresowania zaprowadziły Ją na filologię polską do Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, gdzie rozpoczęła studia z zakresu historii i teorii literatury. Dyplom ukończenia studiów I stopnia otrzymała w 1953 i zaraz rozpoczęła studia magisterskie w Uniwersytecie Warszawskim. Ukończyła je w 1955 roku. W tymże roku podjęła pracę na stanowisku asystenta w Katedrze Historii Literatury Polskiej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, gdzie przebiegała cała Jej kariera naukowa. W pamiętnym roku 1956 została - obok Zygmunta Łupiny, Piotra Żbikowskiego i innych - członkiem Kolegium Redakcyjnego pisma październikowej odnowy politycznej i moralnej: „Pod wiatr”.

Pierwsze rozprawy naukowe poświęciła problematyce satyry oświeceniowej, folklorystyce literackiej i środowisku literackiemu Puław.

Pierwsze artykuły o tematyce puławskiej, które ukazały się głównie w „Kamienie” - lubelskim czasopiśmie o charakterze kulturalno-społecznym, to: *Działalność literacka i społeczna Izabeli z Flemingów Czartoryskiej i Julian Ursyn Niemcewicz w Puławach*.

W roku utworzenia Towarzystwa Przyjaciół Puław, a więc 50 lat temu - opublikowała też w „Kamienie” artykuł pt.: *Wokół Domu Gotyckiego w Puławach*. Wiązało się to ze 150. rocznicą powstania Domku Gotyckiego,

W latach następnych powstały kolejne tzw. puławskie publikacje, do których należą m.in.: *Nieznane supliki chłopskie do ks. Czartoryskich* i, bardzo

ważna praca dla poznania historii rodu Czartoryskich i Puław: *Puławy - środowisko kulturalne i literackie*.

W jednym z artykułów, a odnosi się on do Puław, czytamy:

„*Rejestr nazwań przydawanych Puławom: „polskie Ateny”, „Parnas”, „Ośrodek Medyceuszów”, „godne monarchów Puławy”, „dom cnotliwego Nestora”, „skupisko muz polskich” ukazuje z jednej strony zjawisko przesadnej i często chwalczej egzaltacji poetyckiej, (ale) z drugiej – odślania faktyczne zainteresowanie ludzi współczesnych, zasłużonym dla nauki, kultury, sztuki i literatury – środowiskiem.*”

1 października w 1962 roku pani Alina Aleksandrowicz otrzymała stanowisko adiunkta w swojej katedrze. Dla zebrania materiałów do pracy habilitacyjnej oraz poszerzenia wiedzy filologicznej o najnowsze opracowania obcojęzyczne, wyjechała w 1965 w ramach stypendium rządu francuskiego na 4-miesięczny staż naukowy w Ecole des Hautes Etudes w Paryżu. W roku 1969, mając poważnie zaawansowaną pracę habilitacyjną uzyskała stanowisko docenta i objęła funkcję prodziekana Wydziału Humanistycznego ds. dydaktycznych w UMCS; pełniła ją przez 3 kadencje do roku 1978. Jej rozprawa habilitacyjna to też *pulavianum*, bo poświęciła ją nieznannej twórczości Marii z ks. Czartoryskich Wirtemberskiej. Kolokwium habilitacyjne odbyło się w UMCS 14 listopada 1974 roku. Alina Aleksandrowicz (po mężu Ulrich) uzyskała stopień naukowy doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii literatury polskiej. Z zainteresowania Marią z Czartoryskich Wirtemberską powstało wiele prac Pani Profesor, a mianowicie: *W kręgu przyjaźni sentymentalnej*, *Nieznana „podróż sentymentalna” Marii Wirtemberskiej*, *„Błękitne soboty” Marii Wirtemberskiej*, *„Nieznana twórczość Marii z ks. Czartoryskich Wirtemberskiej”*, *„Z kręgu Marii Wirtemberskiej”*.

Pani Alina Aleksandrowicz-Ulrich w roku 1972 została kierownikiem Zakładu Historii Literatury Polskiej.

W 1977 roku ponownie otrzymała stypendium rządu francuskiego i odbyła kolejny, tym razem 6-miesięczny staż naukowy w Paryżu pod patronatem Centre National des Oeuvres Universitaires et Scolaires.

W roku 1980 Alina Aleksandrowicz-Ulrich uzyskała tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w 1992 - profesora zwyczajnego.

Powiem w największym skrócie, że główne zainteresowania Pani Profesor koncentrują się na problematyce Oświecenia, Preromantyzmu, wczesnego Romantyzmu, ośrodkach życia kulturowego i literackiego oraz folklorystyce literackiej. Interesują ją zjawiska kulturowe i literackie drugiej połowy XVIII i pierwszej - XIX wieku. Napisała łącznie imponującą liczbę 238 prac naukowych, w tym aż 108 prac o Puławach!

Jako nauczyciel akademicki ma ogromne zasługi w zakresie kształcenia kadry polonistycznej. Pod jej kierunkiem ponad 400 studentów uzyskało tytuł

zawodowy magistra filologii polskiej, w tym 20 z nich obrało za temat pracy magisterskiej problematykę puławską. Wypromowała 16 doktorów nauk humanistycznych, w tym 5 z nich doktoryzowało się podejmując puławskie tematy.

Prowadziła liczne wykłady, wygłosiła wiele referatów na konferencjach poświęconych literaturze, kulturze, folklorystyce w wielu miastach kraju, w tym w Puławach.

Już od pierwszych publikacji widać, że pani Aleksandrowicz prowadzi z pasją badania nad rolą i znaczeniem rodziny Czartoryskich dla kultury polskiej oraz rolą Puław jako miejsca promieniowania nowych idei cywilizacyjnych, patriotycznych, literackich, kulturowych. Większość Jej prac badawczych to wynik stałego, rzetelnego, konsekwentnego zainteresowania środowiskiem puławskim. Jej prace to także wynik żmudnej pracy archiwalnej, ale i efekt miłości do naszego miasta i estymy dla rodziny Czartoryskich.

Panią Profesor fascynuje osoba i aktywność ks. Izabeli Czartoryskiej; pracowała nad wydobyciem i upowszechnieniem wiedzy o jej roli w kształtowaniu puławskiego ośrodka kultury i patriotyzmu. W swych pracach ukazała ją jako człowieka o wielkiej głębi myśli, pełnego ideałów, dążącego do ich urzeczywistnienia. Badania Pani Profesor dowiodły, że wszelkie uproszczone opisy biografii jej bohaterki nie są poparte prawdziwymi dowodami i służą tylko doraźnej, mówiąc dzisiejszym językiem - historycznej sensacji, a nie ukazaniu jej bardzo bogatego i złożonego życia oraz wartości dzieł jakie po sobie pozostawiła. W pracy pt. „*W poszukiwaniu najwyższych wartości*” Pani Profesor pisze o ks. Czartoryskiej tak:

„Po drugiej wojnie światowej eksponowano chętnie elementy wie romanescque „pani na Puławach” i przesuwano akcenty ważności inicjatyw patriotycznych, literackich, kulturowych na mało znaczące, ponadto często odpowiednio wystylizowane, awanturki uczestników życia dworskiego.”

Temu splotonemu obrazowi jej ulubionej postaci przeciwstawia obraz odmienny i o wiele pełniejszy, pisząc we wstępie swojej książki pt.: „*Izabela Czartoryska. Polskość i europejskość*” takie słowa:

„Była pisarką, twórczynią pierwszych polskich muzeów – Świątyni Sybilli (1801 – 1806) i Domku Gotyckiego (1809 – 1811), inicjatorką polskich ogrodów krajobrazowych, uczestniczką wielu dziedzin kultury, mecenską sztuk, autorką podręcznika historii dla ludu, opiekunką włościan, inspiratorką puławskich, a często i sieniawskich przedstawień teatralnych itd.... Swoista „renesansowość” zainteresowań książkowej nosi bowiem znamiona, tak jak u wielu przedstawicieli epoki, encyklopedyzmu humanistycznego, zaciekawienia wieloma przejawami życia, nauk i sztuk. Uwyraźniający się na podstawie materiałów wizerunek Czartoryskiej identyfikuje ją jako femme inspiratrice schyłku XVIII wieku, jako

kobietę o dużej sile oddziaływania, która choć nie była sawantką... dysponowała kunstem skupiania wokół swoich zainteresowań literaturą, kulturą, naturą, tradycją, dziedzictwem narodowo-wyzwoleńczym - wielu przedstawicieli pióra i uczestników życia dworskiego”.

Jak bardzo prof. Alina Aleksandrowicz ceni ród Czartoryskich i jego puławską aktywność, niech świadczą inne Jej słowa:

„Czartoryscy, szczytujący się blaskiem mitry i legendą krewnych Jagiellonów, należeli ... do elity towarzyskiej i umysłowej Europy oraz zajmowali wśród niej liczącą się pozycję. Reprezentowali dążenie do europeizacji Polski, bez rezygnacji z wyznaczników własnej tożsamości i własnej tradycji. Główna rezydencja Czartoryskich – Puławy – miała charakter ważnego ogniska literatury i sztuki, promieniującego na całą Polskę, niezależnie od podziału rozbiorowego. Kult przeszłości i rycerskiej tradycji, narodowe postawy sybillińskie, właściwe Puławom, scalały się z próbą naukowej i kulturowej aktywizacji Polski; „handlu umysłowego – jak pisał Adam Kazimierz Czartoryski – między różnymi państwami”.

Pani Profesor będąc obecnie na emeryturze prowadzi nadal ciesząc się dużym powodzeniem seminarium doktoranckie i zajęcia na wydziale filologii polskiej oraz aktywnie uczestniczy w pracach polskich wydawnictw.

Dużo można by jeszcze powiedzieć o osobie wspaniałego naukowca, mądrego człowieka, pięknej kobiety – o Pani Profesor Aleksandrowicz. Może kiedyś Puławy zorganizują sesję poświęconą Jej osobie i twórczości?

Póki co, niech jeszcze przemówi Izabela Czartoryska słowami napisanymi przez nią w 1828 roku, a cytowanymi przez Panią Profesor w swojej książce, odnoszącymi się do zbiorów umieszczonych w Świątyni Sybilli i Domku Gotyckim: *„Daj Boże! aby w przyszłych wiekach wnuki nasze do tych pamiątek Sławy, Waleczności, Patriotyzmu i tylu niestety i boleści narodowych, daj Boże! - aby wnuki nasze do tych pamiątek mogły dodać pomniki nierozdzielne Chwały i Szczęścia.”*

Dziś w roku 200. rocznicy powstania Domku Gotyckiego, w roku 50. rocznicy powstania Towarzystwa Przyjaciół Puław, w 20. rocznicę odzyskania przez Polskę wolności, wyrażamy wdzięczność Pani Profesor Aleksandrowicz za wieloletnie i cierpliwe propagowanie przeszłości Puław, jej kulturowych i politycznych znaczeń, za przekazywanie myśli wypowiedzianych onegdaj, w przeszłości z troską o przyszłość naszą i naszej Ojczyzny.

Niech przyznane przez Radę Miasta Puławy Honorowe Obywatelstwo naszego miasta, które za chwilę zostanie wręczone, będzie wyrazem

najwyższego uznania i szacunku dla Pani Profesor i Jej dorobku naukowego. Niech będzie podziękowaniem za rzetelność i wierną miłość do Czartoryskich i naszych Puław. Niech będzie to jeden z pomników Chwały i Szczęścia.

Dziękujemy Czcigodna Pani Profesor za to co Pani zrobiła dla Puław i dla kultury polskiej.

I witamy wśród Puławian Wielką Polkę z Kresów Wschodnich, gdzie Niemen toczy swoje wody, w naszej małej Ojczyźnie nad Wisłą.

Puławy, 19.09.2009 r.